

Fire utfordringer for museer i det nasjonale museumsnettverket sett fra Alta.

Av direktør Gerd Johanne Valen for Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum.

1. Mitt eneste power point er et utsnitt av et helleristningsfelt på verdensarvlista i Alta. Og utsnittet er en fortelling. Jeg vil at dere skal ha det som en metafor: et tenke bilde for mitt innlegg. Bergkunst handler om kommunikasjon. Det har eksistert fra menneskets begynnelse. Vår tidlige historie forteller oss om noe allmenn-menneskelig. Vi var ikke først og fremst krigerske vesen, men vi var nysgjerrige og med et stort behov for å kunne kommunisere med naturen og åndene. Bergkunsten er det første arkivet vi har om oss selv og kan hjelpe oss i å forstå hva som er menneskelig. For eksempel hvordan vi som kreative vesen har skapt udødelige tegn og tilpasset oss nye landskap og forskjellige miljø og klimaforhold.

Etter konsolideringen er det viktig at de tematiske nasjonale nettverkene fungerer. De har store utfordringer. Verdensarvsenteret for bergkunst- Alta Museum har påtatt seg ansvaret for å skape et nasjonalt nettverk for å kunne formidle og øke kunnskapen om bergkunsten i Norge. Miljøet er lite nasjonalt og noen få institusjoner sogner til under Abm- sektoren. Nettverket består derfor av aktører som også sogner under andre departementer slik som Miljø – og Kunnskapsdepartementene.

Det er nettopp her kjernen i problemet ligger. Mangelen på interdepartementalt samarbeid gjør at bergkunstnettverket ikke får forståelse eller støtte med de virkemidler det er behov for slik at vi kan nå målsettinger formulert i offentlige meldinger, og slik at vi kan oppnå et tverrsektorielt samarbeid. Er det vi som kommuniserer dårlig når vi havner mellom flere stoler? Vi spør oss hvordan vi skal få gjennomslag som nettverk når Abm-sektoren og kulturminneforvaltningen ikke er villig til å forstå hverandres språk. Et nasjonalt nettverk for bergkunst har fått en trangere fødsel enn vi forventet. Forståelse for ulikhetene til nettverkene og en stimulering av nettverkene må på dagsorden.

Min ønskedrøm er en offentlig politisk vilje til å se mer helhetlig på utfordringene knyttet til forskning, forvaltning og formidling av kulturminner, og spesielt her vil jeg framheve de særskilte utfordringene som er knyttet til verdensarven. Norge har forpliktet seg gjennom å undertegne avtaler med UNESCO. Da er det viktig at man ser på vår verdensarv som ei samling, som skal kvantifiseres, dokumenteres og formidles. Det er et sterkt behov for økt interdepartementalt samarbeid, kommunikasjon og forståelse.

Og i den sammenhengen vil jeg advare mot ensretting av museene. Tilskuddsbrevene oppfordrer museene til å ta de samme løftene over hele Norge. I stedet synes jeg at målsettingene til de enkelte nettverkene må bli framhevet i tilskuddsbrevene slik at museenes mangfold blir stimulert og arbeidet med de tematiske nettverkene beriket.

2. Miljøbevissthet er neste store utfordring. Denne utfordringen vil jeg dele i inn to utfordringer. Den første utfordringen handler om våre museumsbygg. Å være miljøbevisst i forhold til bygningsmassen, handler om å kunne ha muligheten til å utbedre og ikke bare mulighet til nybygg. Energisparing, alternative energi- kilder, utbedret sikkerhet for magasiner og materialbruk må vi øke bevisstheten i forhold til. Våre museer vil i også framtiden være historiske kilder for kunnskap og opplevelse, og det er derfor viktig at når behovet for endring melder seg så kan man også bevare, tilpasse og fornye disse kulturskattene.
3. Den andre utfordringen om miljøbevissthet, handler om våre møtesteder og hva vi formidler i våre publikumsarenaer. Et større fokus på sammenhengen mellom natur og kultur eller som det står i St. melding 48 : ”kunnskapen om natur og kultur og samspillet mellom disse er på mange måter forutsetningen for å ta vare på miljøet og for ei bærekraftig utvikling”. Museene må også tørre å tenke helhetlig og ikke tviholde på det dualistiske forholdet mellom natur og kultur. Samspillet mellom natur og kultur kan øke miljøbevissthet. Derfor er tverrfaglig samarbeid og formidling av natur og kulturhistorisk vitenskap viktig i museenes utstillinger. Ny kunnskap som formidles i museene vil være mulig gjennom tettere samarbeid med universitetene, men også at eget fagpersonell har anledning til fordypning. Slik jeg ser det vil en kunnskapsformidling som ikke baserer seg på vitenskap redusere museenes attraktivitet. Vårt publikum er kunnskapsrike mennesker som stadig søker ny kunnskap og opplevelser. De ønsker ofte svar på spørsmål som museene ikke stiller og den kommende generasjon vil kreve mer oppdatert og aktuell kunnskap formidlet i museene.

Jeg tror at museene som møteplasser mellom vitenskap, næringsliv og publikum generelt med sine utstillinger fortsatt vil være de viktigste formidlingsarenaene. Vi kan ikke forvente at de nye mediene skal overta opplevelsen av de autentiske gjenstandene eller kulturminnene i landskapet. Men vi kan heller ikke forvente at publikum vil søke tilbake til 20 år gamle utstillinger, eller utstillinger som designes etter 70- talls mal, fordi vi ikke har

ressurser til god design og pedagogiske utforminger. Det koster pr. i dag 25 000 pr m² å lage en basisutstilling som bør stå maksimum 10 år. Museene må derfor være sparsom med arealer til basisutstillinger, men heller ha større plass for temporære utstillinger til en lavere kostnad. Fornyning og medvirkning er stikkordene her. Publikumsarenaene bør være et sted å være, ikke bare rom for betraktninger. Med oppdaterte og tilgjengelige kilder, noe de færreste mindre museer har, vil det bli mindre ressurskrevende å kunne engasjere et bredere publikum.

4. Den siste utfordringen jeg vil ta opp her er kravet om økt inntjening. Jeg synes det er en selvfølge at museene skal tjene penger. Men skal de være avhengig av et turistmarked for å kunne gjennomføre målsettingene for forvaltning, formidling og forskning av vår kulturelle arv? Dersom en global krise fører til at noen museer må redusere drift, mens andre kan fortsette som før så betyr det etter min mening at kravet om inntjening ikke stilles likt til museene i det store nasjonale nettverket. De museene som har vært flinkest til egen inntjening er de som blir mest rammet i usikre tider. Dersom kravet om inntjening kommer til å øke i framtiden, vil noen få museene overleve, mens andre vil gå til grunne. Jeg tror at dersom man skal stille krav til økt inntjening må kravet stilles likt til alle, og det må være virkemidler slik at nettverkene kan vokse, at museene har mulighet til fornying for å øke attraktiviteten. Å oppnå sponsormidler til kultur i Finnmark er kanskje vanskeligere enn i resten av landet. Min ønskedrøm er at for hver gass – og oljekonsesjon som blir delt ut til nasjonale – og internasjonale selskaper og for hver dispensasjon om CO₂ utslipp bør det følge med en forpliktelse om å støtte de kulturhistoriske institusjonene i fylket. Det ville bli et godt tilskudd til vårt mål om å kunne synliggjøre sammenhengene mellom natur og kultur.

Tverrfagligsamarbeid i museene, tettere samarbeid med forskningsmiljøer og forvaltning, samt at det eksisterer et interdepartementalt samarbeid mellom kultur- miljø- nærings og kunnskapsdepartementet er viktig for at museene skal kunne fornye seg og skape gode møteplasser for framtidens brukere, og ikke minst for museer som også forvalter verdensarven. Da er det viktig at det offentlige aktivt benytter stimulans for å oppnå målsettinger om museene som kunnskapsbanker og dialoginstitusjoner. Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum vet at våre potensialer er store. Vi ønsker å fortsette mot de målene vi har satt for framtida. Med muligheter til fornying og til å engasjere bredere.

Takk for oppmerksomheten